

Çərşənbə axşamı, 26 avqust 1919-cu il, nömrə 261

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 29 zülqədətül-haram sənə 1337. 26 ağustos 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 2 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə oktyabr ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırncı səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

“AZƏRBAYCAN” QƏZETƏSİ KONTORU TƏRƏFİNDƏN

Qəzetəni nəşr etmək üçün məxaric artdığından, kağızın və bir para mətbəə materiallarının bahalandığından dolayı “Azərbaycan” qəzetəsi nəşriyyəti həmin avqust ayının 23-dən müvəqqəti olaraq qəzetənin tək nüsxəsi fiyatını 2 manat etməyə məcbur olmuşdur. İşbu abunə şəraiti ancaq həmin sənə oktyabr ayının 1-ədək hesab olunur.

SİRK “MODERN”

Səşənbə günü avqustun 26-nda 1919-cu ildə məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş Fransa güləş mübarizəsinin 59-cu günüdür.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: Zakoroyko – Kalişeviç.

2-nci: Oleynikov – Jan-de-Kolon.

3-ncü: Buyvolov – Krayevski.

Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır. Pəhləvanların çıxışı və mübarizənin başlanma-sı saat 11-in yarısında. Tamaşa başlanacaq 8-də, qurtaracaq 12-də.

Elan: Təzə artistlər və pəhləvanlar gəlir.

7495

ELAN

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi bununla elan edir ki, həmin avqust ayının 22-dən hər gün, cümə və bayram günlərindən başqa, saat 10-dan Bakı yük istasyonunun 11-ci skladında sahibləri tərəfindən aparılmayan mal və yüklər, məsələn hər cür kağızlar, kitablar, ev əşyaları, mətbəx qabları, köhnə-təzə paltar, gömlək, ap-tek malları və sairələri müzayidə (torq) [hərrac] təriqi [yolu] ilə satılacaqdır. Həmin malları yuxarıda zikr olunan skladda torq olan günlər görmək olar. Torq edən Həcz və Təsviyə [Müsadirə və Ləğvetmə] Komissiyası Azərbaycan Hökumətinin 1919-cu sənəsi 7 may qətnəması mövcubincə [qətnəməsinə əsasən] hərəkət etməkdədir.

T-225

ELAN

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsinin Ekspluatasiya Qulluğunun [İstismar Xidmətinin] ticarət hissəsi elan edir ki, dəmiryol ilə işi olanlara, Batuma və geri məktub göndərməyə imkan vermək məqsədilə avqustun 26-dan Dəmiryol nazirinin icazəsi ilə (21 avqust, 1919,

nömrə 1246) Bakı şəhərində Bakı şəhər stansiyasında (Olqinski və Merkuryevski küçələrinin küncündə) məktubat [məktublar] qəbul ediləcəkdir. Batum şəhərində isə Azərbaycanın Batum agentliyində (Naberejni nömrə 8) bayram günlərindən başqa hər gün səhər saat doqquzdən birə qədər məktubat qəbul edilib veriləcəkdir. Səkkiz lotdan artıq olmaq üzrə paketlər (zərflər) bağlanmamış bir halda qəbul ediləcəkdir. Poçta markasından əlavə hər paketə 25 manat komisiyon haqqı alınacaqdır. Məktubat həftədə iki dəfə beş və altı nömrəli sürət qatarları ilə aparılıb-gətiriləcəkdir.

T-224

“İTTİHADI-İRANİYAN”

MƏKTƏBİNDƏ

Daxil olmaq istəyən şagirdlərin ərizələri qəbul olunmaqdadır. Xahiş edənlər hər gün saat 9-dan 1-ədək məzkur [adı çəkilən] məktəbin sabiq binasında (Sadovaya nömrə 19) idarəyə müraciət edə bilərlər.

7487

PULSUZ

GECƏ KURLARI

Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan “Tərəqqi” heyəti-idarəsi tərəfindən kübara (böyüklərə) məxsus gecə kursları açılmışdır. Həman kurslarda ibtidai farsı, türki, rusi, hesab tədris olunacaqdır. Oxumaq arzusunda bulunan zəvat [şəxslər] hər gün saat 9-dan 1-dək “İttihad” məktəbində idarəyə müraciət edib adlarını qeyd edə bilərlər.

4386

QİSMİ-RƏSMİ

[RƏSMİ HİSSƏ]

Azərbaycan əhaliyi-islamiyyəsinə [müsəlman əhalisinə]

Bu günlərdə rayonlarda və məhəllət aralarında Könüllü təşkilatı haqqında bəzi kimsələr tərəfindən əhaliyə propaqandalar yapımaqda və guya təşkilat tərəfindən təlim və tərbiyyə-əsgəriyyəyə alışdırılan könüllülərin bilaxirə [daha sonra] zorla cəbhəyə və ya xidməti-əsgəriyyəyə alınacağını və daha bəzi günə [bəzi cür] təlqinatlarda bulduqları mələsəf [təəssüflə] xəbər alınmaqdadır.

Əvvəla, hər kəs bunu bilməlidir, hökumətin əsgər almaq üçün özünəməxsus qanunu vardır ki, o qanun daxilində istədiyi miqdarda əsgər almağa müqtədir və səlahiyyətdədir. Bu gün 25 sınınə [yaşına] qədər aldığı kimi, yarın arzu edərsə 30-na qədər ala bilər. Hökumətin böylə təşkilatlara ehtiyacı yoxdur.

Saniyə [ikincisi], Könüllü təşkilatında könüllü olaraq təlim və tərbiyə görənlər isə sinni-əsgəridə [əsgərlik yaşında] olmayıb, müxtəlif yaşda bulunan əhalidir. Böylə qarışıq yaşda olan insanlar hökumətə əsgər ola bilməzlər.

Salisən [üçüncüsü], hökumət əsgərində lazım olan zəbtü-rəbt [nizam-intizam] laəqəl [ən azı] iki sənə qışla [kazarma] həyatında sıxı inzibat altında təlim etməklə olur. Könüllü təşkilatı isə hər kəs yazılmasında, təlim və tərbiyəsində sərbəst olmaqla bərabər, iki-üç ay ancaq təlim edilir. Cəbhəyə gedəcək əsgər üçün bu qədər təlim və tərbiyə kafi olmadığı məlumdur.

Rabiən [dördüncüsü], Könüllü təşkilatında təlim və tərbiyə edən əhalinin bir çoxusu ailə və digər cəhətlərcə də əlaqədar olduqlarından, bu kimi adamların bir dəfə əsgərliyə alınmamayacaqlarını kəndiləri də bilməlidirlər.

Xamisən [beşincisi], rayon əmələləri [fəhlələri] dəxi bilməlidirlər ki, mədənlərdə çalışan əmələlərimiz hökumətə cəbhələrdə bulunan əsgərlərdən daha ziyadə mənfəət gətirirlər. Zira Azərbaycan Hökumətinin bütün sərvət və samanı [vardövləti] onlara tapşırılmış olan mədənlərdən ibarətdir. Bu adamlardan da əsgər olamayacağı bədihidir [açıq-aşkar-dır].

İştə, balada [yuxarıda] bəyan olduğu vəchlə [kimi], millətin səlah və səadətini təmin və icabında [lazım gələrsə] kəndi xanə və öz şəxsi ailəsi və məhəlləsini müvəqqəət olaraq müdafiə etmək üçün hazırlıqda bulunmaq lüzumunu hiss edərək könüllü təlim və tərbiyəsinə müsaidə edilmişdir. Onun üçün milləti bir taqım propaqandalarla iğfal edən [aldadan] mənfəətpərəst adamların millətin zəif qalmasına və irəlidə bu üzədən bir fəlakətə düşər ola biləcəklərinə səbəb olduqlarından, xaini-millət olduğu cəhətlə, o kimi adamların sözlərinə əhəmiyyət verməməlidir.

Şimdiki fürsətdən istifadə edib sonra peşman olmamaq üçün hər bir əfradi-millət [millətin hər fərdi] aqlını başına toplayaraq, təlim və tərbiyə almaq üzrə təşkilat təlimçilərinə gəlməlidirlər.

*Könüllü təşkilat rəisi:
[Yusif Ziya] Talıbzadə*

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

14 avqust

(məbəd)

Rəhim Vəkilov - (Müsavət) Saniyevin qaldırdığı məsələdə mən tamamilə əks rəydəyəm. Burasını ərz etməliyəm ki, sərhəd qaraqolxanalarının qəza hökuməti-məhəlliyəsi təhti-idarəsinə [qəzaların yerli hökumətlərinin tabeçiliyinə] verilməsini tələb etməklə yanlışlıq işləyir və gətirdiyi misal onun əksini isbat edir. Çünki sərhəd qaraqolunun qəza qaimməqamına [qəza rəisinə] tabe edilməsi xətti-hüddud mühafizəsini çürük bir əsas üzərində buraxır. Çünki böylə olan surətdə sərhədlərimizin mühafizəsi hər bir qəza qaimməqamının əhvali-mənəviyyəindən asılı olur. Əgər böylə olsa keçən il payız və qışda məhəlli hökumətin fənalığından dolayı Qazax qəzası və bütün Cümhuriyyətin düşdüyü hal təkərrür edər [təkrarlanar]. Bundan əlavə, sərhəd məsələsi qəza məmurlarına tapşırıldıqda kəndlilər üçün bir çox müşkülət çıxar. Məsələn, nəinki sərhəddə, hətta 50-60 verst içərilərdə bir kəndli bazardan gələrkən hər bir strajnik onu axtarıb min əziyyət verəcəkdir. Bu nöqtəyi-nəzərdən sosialist yoldaşların rəyinə iştirak etməyiriz. Amma sərhəd mühafizə böliyyənin Hərbiyyə Nəzarəti təhti-idarəsinə verilməsinin əleyhində deyiliz. Çünki Hərbiyyə Nəzarəti məzkur [adı çəkilən] təşkilatı nizam və qaydaya salıb namuskarlıq hüsula gətirə bilər.

Əfəndizadə Muxtar - (Əhrar) Hacı Kərim Saniyevin rəyinə iştirakla təklif edir ki, yenidən strajniklər toplanmayıb, bu məqsəd üçün cümhuriyyət sərhədlərinə yaxın qəzaların qaimməqamı binagüzarlığında [cərəncamında] bulunan strajniklərdən istifadə edilsin.

Əhməd Cövdət - (Hümmət) Bu məsələdə mən tamamilə Saniyevin rəyinə iştirak etməklə bərabər, bunu da bildirməliyəm ki, biz ümumiyyətlə gömrükxana haillərinin [manəələrinin] əleyhindəyiz. Bu xüsusda iyulun 14-də Parlamanda rəyimiz açıq və aydın zikr edilmişdir. Bizim zənnimizcə, sərhəd qaraqolu təsis və təşkilinə xərc olunan pullar hədədir. Ələlxüsus ki, bütün sərhəddəki qəzalarda, məsələn Quba və Qazax qəzalarında və Qarabağ general-qubernatorluğu dairəsində xüsusi dəstələr təşkil edilmiş və buna milyonlarla pul xərclənmişdir. Hər bir qəza qaimməqamı həman dəstələrin köməyi ilə qaçaqmal alış-verişi ilə mübarizə və sərhədi qaçaqçılıqdan mühafizə edə bilər.

R[əhim] Vəkilov - (Müsavat) Görünür ki, bu məsələdə sosialistlər ilə bizim rəylərimiz arasında mənim təsəvvür etdiyimdən dərin ixtilaf varmış. Çünki sosialistlər tamamilə gömrükxana olmasının əleyhindədirlər. Ona görə də bu məsələyə belə yüngülcə baxaraq sərhəd qaraqolunu qəza hökuməti-məhəlliyəsi ixtiyarına verməyi təklif edirlər. Biz isə məsələni mühüm hesab edərək və əsas etibarlı ilə onun həllinə qalxışmayaraq, ancaq hələlik əhval və şəraiti-hazirə daxilində sərhədlərimizin mühafizəsi üçün möhkəm və mükəmməl bir aparat hasil etmək istəyirik. Hacı Kərim Saniyev yaxşı

bilir ki, keçən il Qazax qəzasında nələr olurdu. İndi sərhəd mühafizəsi məhəlli hökumət təhti-idarəsinə verildikdə həman aparat daha da xarab olub, Saniyevin yaxşı bələd olduğu keçən ilki pozğunluq, pərişanlıq təzələnər. İş böyləliklə həll ediləcək olarsa sərhəd yaxınındakı qəzalarda hər bir strajnik üçün təcrübə göstərdiyi kimi geniş bir soyğun meydanı açıla biləcəkdir. Bundan böylə, daha strajniklər bütün qəza dairəsində kəndlilərə imkan verməyəcəklər gəlib keçsinlər. Böylə təşkilat sərhədlərdə kontrabandı [qaçaqmalçılığı] deyil, sərhəd boyundakı qəzalar daxilində ticarəti öldürər. Binaənileyh [ona görə], mən öz rəyimdə baqi qalaraq təklif edirəm layihəyi-qanuniyyə varid [daxil] olduğu kimi də qəbul edilsin. Yaxud dəyişmək lazım gəlsə, ancaq Hərbiyyə Nəzarəti təhti-idarəsinə verilsin.

(10 dəqiqə tənəffüs elan edilir.)

Tənəffüsdən sonra Məclisi-Müəssisan intixabatı [seçkisi] işlərinə baxacaq Mərkəzi Komissiyaya namizədlər siyahısı təqdim olunduğu xəbər verilir. Namizədlər bunlardır:

“Müsavat”dan: Rəsulzadə Məhəmməd Əmin, Rüstəmbəyli Şəfi bəy, Vəkilov Mustafa bəy, Hacıbababəyov Mehdi bəy, Ağabəyov Rza bəy, Aşurov Ağa.

Sosialistlərdən: Rzayev Bağır, Əhməd Cövdət, Camalbəyov Qasım bəy.

“İttihad”dan: Əmirov Əsəd bəy, Vəzirov Zeynal bəy, Məhəmmədbəyov Heybətqulu.

Bitərəflərdən: Lənbəranski Cəmil bəy və Əsədulla Əhmədov.

“Əhrar”dan: Abdulla bəy Əfəndiyev və Bayram Niyazi Kiçikxanov.

Ruslardan: [Mixail] Vinqradov.

Ermənilərdən: [Arşak] Malxazov və [İsak] Xocayev.

Yəhudi: [Moisey] Quxman.

“Əhrar” 3 yer istəyərək, Hacı Hüseyn Əfəndizadənin də namizədliliyini qoyur. Etiraz vaxt olur. Hacı Hüseyn əfəndi öz namizədliliyini götürür və nəticədə 21 nəfərdən ibarət birinci siyahı qəbul olunur.

Sonra sərhəd qaraqolu haqqındakı layihəyi-qanuniyyənin müzakirəsi davam edir.

Biri “Əhrar” fraksiyası tərəfindən, digəri də Qarabəyli ilə [Rəhim] Vəkilovun imzası ilə olmaq üzrə iki təklif varid [daxil] olur. Sərhəd qaraqolunun Hərbiyyə Nəzarəti təhti-idarəsinə verilməsi təklif edilir.

[Rza bəy] Ağabəyov - (Məruzəçi) Görünür ki, bu təklifin tərəfdarları məzkur [deyilən] təşkilatın Hərbiyyə Nəzarəti təhti-idarəsinə verilməsini istəməklə, orada möhkəm nizam və qayda hüsulunu arzu edirlər. Fəqət yalnız nizam naminə işin əslini dəyişmək olmaz. Fəqət bilməlidir ki, bu təşkilat yeni bir şey deyildir. Bizdən əvvəl dəxi böylə şeylər vardı. İndi biz də onun kimi və o əsas ilə təşkilat vücuda gətirmək istəyirik. Ona görə böylə yenilik və təbəddülat [dəyişiklik] icrası ancaq qeyri-məmul [arzuolunmaz] müşkülət çıxara bilər. Binaənileyh, mən qanunun təbəddülatı qəbulunu təklif edirəm.

Yusifbəyli Nəsim bəy - (Rəisi-vükəla) mən öylə bilirəm ki, burada bir yanlışlıq var. Çünki sərhəd qaraqolxanaları hərbiyyə işləri üçün olmayıb, ancaq gizli və qaçaq alışı-verişi ilə mübarizəyə xidmət edəcəkdir. Bu da gömrükxana məsələsi

ilə sıxı surətdə əlaqədardır. Məlumunuzdur ki, gömrükxanalar Maliyyə Nəzarəti təhti-idarəsinədəirlər. Bu surətlə qaraqolxanalar Hərbiyyə Nəzarətinə tabe olduqda, bir iş iki nəzarət altında qalır. Deməli, bir məsələ olduqda qaraqolxanalar xəbər verəcəklər öz baş idarələrinə, o da Hərbiyyə Nəzarətinə. Orada[n] gedəcək Maliyyə Nəzarətinə və o təriq [yol] ilə gömrükxanaya. Bu vəchlə əvvəla bir iş iki olur. Saniyə [ikincisi], sərhəd xəttində bir şey olanda Hərbiyyə Nəzarəti deyəcək Maliyyə Nəzarəti xidmətçiləri etdilər, onlar da Hərbiyyə Nəzarəti xidmətçilərini müqəssir tutacaqlardır. İki nəzarət miyanında [arasında] daima mübahisə olacaqdır. Bütün məmləkətlərdə sərhəd qaraqolları Maliyyə Nəzarətinə tabedirlər. Binaənileyh, bu qanun bilatəğyir və təbdil [dəyişdirilmədən] qəbul edilməlidir. Varid olan təklifi qəbul etmək, işi daha da müşkülə və pozğunluğa salar.

[Mehdi bəy] Hacıbababəyov - (Müsavat) Təklifə görə sərhədləri kontrabandan qurtarmaq və qaçaq alışı-verişi ilə mübarizə etmək üçün müntəzəm, mötəbər və bütün əmalında [işlərində] Divanihərb [Hərbi məhkəmə] hüzurunda məsul əsgəri qitəat [hərbi hissə] təşkil edilməsi istənilir və bu kimi bir müəssisə yaratdıqda iki nəzarətin arasında mübahisə çıxacağı göstərmək o qədər də əsaslı bir dəlil deyildir. Binaənileyh, mən təklif edərdim ki, sərhədimizi mötəbər və müntəzəm qüvvəyə tapşırmaq üçün qaraqollar Hərbiyyə Nəzarəti təhti-idarəsinə verilsin.

Hacinski Mehdi bəy - (Müsavat) Layihəyi-qanuniyyələrdə böylə bir təbəddülat icrası heç vaxt mümkün olacaq şey-

lərdən deyildir. Çünki sərhədlərin gömrükxana qaraqolu əsla Hərbiyyə Nəzarətinə aid bir şey olmayıb, tamamilə Maliyyə Nəzarətinin işidir. Ona görə də Maliyyə Nəzarətinə aid bir məsələni heç vaxt Hərbiyyə Nəzarətinə tapşırmaq olmaz.

Əmircanov Əbdüləli bəy - (Bitərəf) Böylə bir təklifi qəbul etmək heç şübhəsiz böyük bir xətdir. Hər bir məmləkətdə həmişə sərhəd qaraqolları Maliyyə Nəzarəti təhti-idarəsində olmuşdur. İnqilabdan qabaq Rusiyada Maliyyə naziri hətta sərhəd mühafizə bölüyünün şefi idi. Gömrükxana işləri sırf Maliyyə Nəzarətinə aid bir iş olduğundan, sərhədin mühafizəsi dəxi məzkur nəzarət təhti-idarəsində olmalı, yəni sərhəd qaraqolları Maliyyə Nəzarətinə tabe olmalıdırlar.

Qarabəyov Qara bəy - (İttihad) Bu təklifi rədd etdikdə təcrübəyə istinad etmək, yəni filan məmləkətdə, filan vaxt böylə idi demək düz deyildir. Çünki köhnə işlərə nisbətən şimdiki nəzərlər, fikirlər və üsullar çox dəyişmişlərdir. Biz sərhəd qaraqolunun Hərbiyyə Nəzarətinə tabe olmasını istədikdə, bir şeyi də nəzərə alırıq ki, böylə olsa həmişə sərhədlərimizdə müəyyən miqdarda əsgəri qüvvəmiz olar və şayəd xaricdən bir şey olsa daima onlar müdafiəyə hazır olaraq, vətən sərhədlərini əcnəbi təcavüzlərindən sinələri ilə hifz və müdafiə edərlər. Bundan əlavə, sərhəd qaraqolları uzun müddət bir yerdə qaldıqda birdən özləri də həman alış-veriş işlərinə qarışa bilərlər, yəni orada alış-verişçilərlə əlaqə peyda edərlər. Bu surətlə də vəzifələrini hüsn-ifa edəmməzlər. Halbuki Hərbiyyə Nəzarəti təhti-idarəsində olsa qoşun tez-tez dəyişər və əsgərlər heç bir əlaqə və münasibət peyda edəmməzlər.

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin - (Müsavat) Bu məsələnin lehinə də, əleyhinə də çox sözlər demək olar. Fəqət bizcə lehinə danışdıqda heç vaxt bunu dəlil gətirmək olmaz ki, sərhədlərimizi nizami əsgər qitəati mühafizə edər və bu əsgər eyni zamanda həm hərbiyyə vəzifəsini görər, həm də gömrükxana işlərinə xidmət edər. Cümhuriyyətimizi düşmənlərdən müdafiə etmək ümum əsgərlərin borcudur. İstər sərhəddə olsun, istər arxada, ümum qüvveyi-əsgəriyyə bu işə xidmət etməlidir. Bundan əlavə, Cümhuriyyətin əsgəri müdafiəsi Hərbiyyə Nəzarətinə aid bir məsələdir. Bir də əsgərlik vəzifeyi-müqəddəsini gömrükxana qaraqolluğu ilə qarışdırmamalıdır. O bir müqəddəs vəzifədir ki, onu olduğu kimi müqəddəs saxlamaq lazımdır. Burası da ixtilafsız bir həqiqətdir ki, sərhəd mühafizə bölüyü ancaq gömrükxana qaraqolluğundan ibarət, yalnız Maliyyə Nəzarətinə tabe olmalıdır. Çünki vəzifə birdir. Bu bir vəzifəni iki nəzarət arasında paylamaq ancaq ixtilaf çıxara bilər.

Layihəyi-qanuniyyə səsə qoyularaq əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə komissiyanın qəbul etmiş olduğu surətdə qəbul edilir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Romaniya vəliəhdi

Bükreşdən [Buxarestdən] teleqram edirlər ki, kral Ferdinandın böyük oğlu vəliəhd Karol rəsmi surətdə olaraq yenidən Romaniya taxtından və öz hüququndan əl çəkmişdir. Bu xüsusda atasına yazıb, Romaniya siyasi firqələri liderlərinə də məlumat vermişdir.

*(Qafqaziyada Müttəfiqlər heyətinin
radio xəbərləri)*

Vladivostokda

Londondan xəbər verirlər ki, zirehli kruvazer [kreyser] və müxriblərdən [destroyerlərdən] ibarət Yaponiya eskadrası Vladivostoka yetişib və içəri reyddə ləngər atmışdır.

Almaniyada ticarət

Londondan xəbər verirlər ki, İtaliya Hökuməti Almaniyaya ilə ticarət əlaqəsinin bərpa edilməsi üçün dekret vermişdir. İtaliyada olan almanlara mütəəlliq [məxsus] əmlakı-qeyri-mənqulə [daşınmaz əmlak] müsadirəsi qüvvəsini saxlayır.

Rumınların bolşeviklər üzərinə hücumu

Rumınlar bolşeviklərə qarşı hücum hazırlayaraq Denikin ilə birləşmək üçün fəaliyyətdə bulunurlar. Denikin pişdarları [öncüləri, avanqard qüvvələri] Romaniya müqəddimətül-ceyşinin [Romaniya ordusunun öncü qüvvələrinin] 50 kilometrlik məsafəsindədirlər. Bükreşdə olan Petlyura nümayəndəsi Matsinski Ukrayna ilə Romaniya arasında bolşeviklərə qarşı birlikdə hərəkət etmək sazişləri etmək üçün iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunmadadır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Almaniya səfiri Fransada

Parisdən xəbər verirlər ki, Almaniya heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] üzvü baron fon Larsner Fransaya Almaniyaya səfiri təyin edilmişdir.

Kayzer Vilhelm

Londondan xəbər verirlər ki, Niderland hökuməti kayzeri-əsbəqin [səbiq kayzerin] Müttəfiqlərə təslim edilməsinə razı olmuşdur. Kayzeri Haaqada Müttəfiqlər agentələrinə təslim edəcəklərdir. Sülh Konfransının xəsarətlərə baxan komissiyası Betman-Holveq və Hindenburqun Vilhelmlə birlikdə mühakimə edilmələri ricasını mütəzəmmın [ehtiva edən] məktubları münasibətilə Ali Şuraya kəndi nəzəriyyələrini təqdim etmişlərdir. Komissiyanın nəzəriyyəsinə müvafiq, onların ricası qəbul edilməmişdir.

Radio Nauen-Amerika

Londondan xəbər verirlər ki, ağustusun 1-dən Almaniyaya radio mövqifi [stansiyası] Nauen ilə Amerika radio mövqifləri arasında müntəzəm əlaqəyə başlanılmışdır.

Şanduna aid vəsiqələrin elanı

Londondan xəbər verirlər ki, Vilson hökumət departamenti vasitəsilə Yaponiya hökumətinə müraciət edərək Sülh Konfransında olan Şanduna aid hamı vəsiqələrin bilatəxir [dərhal] elan edilməsinin lazım olduğunu bildirmişdir.

HEYƏTİ-MÜRƏXXƏSƏMİZ

*(Azərbaycan mürəxxəsəsinin irsal
qıldığı təqirdən məbəd)*

Azərbaycan müxtirəsi

Heyəti-mürəxxəsəmiz Amerika rəisi-cümhuru Vilsona böylə bir müxtirə [yazılı müraciət] təqdim etmişdir:

25 oktyabr 1917 sənəsi bolşevik inqilabından Rusiyada və xüsusən Qafqaziyada mərkəzi hökumət sultasının [hakimiyyətinin] süquta uğramasından sonra Azərbaycan xalqının ümumi iştirakı ilə seçilmiş Milli Şura 1918-ci sənə mayısın 28-də Azərbaycan Cümhuriyyəti istiqlalını elan etdi.

Hali-hazırda məmləkətin ali sultası Parlamentoya təəllüq edir [məxsusdur]. Parlamento heyətinə yalnız məhəlli [yerli] müsəlman əhalisi nümayəndələri daxil olmayıb, erməni, rus, leh (polyak) və başqa qeyri-islam millətlərin nümayəndələri də vardır. Hətta hökumət əzası [üzvləri] sırasına qeyri-müsəlman nazirlər də daxil edilmişlərdir.

Qafqaziyada bu surətlə təəssüs etmiş [qurulmuş] Azərbaycan dövləti bir il ərzində bütün-bütünə müstəqil olaraq Parlamento tərəfindən idarə edilir.

Böyük Cahan müharibəsi imtidadında [müddətində] Qafqaziya Azərbaycan xalqı Müttəfiqlərə geniş dairədə maddi müavinətlər qılmış və çarlıq dövrlərində əsgərliyə alınmamalarına baxmayaraq, Etilaf [Antanta] ordusu ixtiyarına azərbaycanlı general [Hüseyn] xan Naxçıvanski, [Səməd bəy] Mehmandarov, [Əliağa] Şıxlinski, [İbrahim ağa] Yusifov və qeyriləri kimi generalların komandası altında böyük miqdarda ərləkləri, rəşadətləri və qəhrəmanlıqları ilə təşhir bulmuş [şöhrət qazanmış] könüllülər və iki yüzdən ziyadə zabitlər vermişdir.

Şu məmləkət Müttəfiqlərin səhiyyə ehtiyaclarına dəxi müavinətdə buluna-raq Müttəfiq ordular[a] xəstəxanalar və böyük məbləğlərə mal olmuş başqa səhiyyə ləvazimatı da vermişdir.

Rusiya inqilabı və Qafqaziya bolşevik hərəkatı dövründən bəri xalqımızın ruh və əxlaqına büsbütün müğayir [zidd] olan hadisəyə qarşılıq yapmaq məcburiyyətində qaldığımızdan var qüvvəmizlə mübarizətdə bulunaraq hədsiz qurbanlar vermiş olduq.

Əlavə olaraq, xarici bolşevik əşqiylərinin əfali-mənfuranələri saiqəsi ilə [bolşevik quldurlarının mənfur əməllərinə görə] böyük tələfata düşər olub, iki şəhərimiz və 500 köylərimiz talan edilərək yaxılıb bərhəva [tələf] edildi və o yerlərin 100 mindən 150 minə qədər əhaliyi-islamiyyəsi məqtul [qətl] edilərək kəsildi. Maddi zərərlər isə çox böyük məbləğləri havi bulur.

Bizim yerlərin vəziyyəti-coğrafiyasını nəzərdən keçirdikdə asanlıqca görmək olar ki, oralar Qafqaziya silsileyi-cibalı [sıra dağları] ilə Rusiyadan büsbütün təfriq edilərək [ayrılaraq] ayrıca bir mövqe işğal edir. Və həmçinin etnoqrafi nöqtəyi-nəzərdən bizim xalqımızla Moskov və slavyan xalqı ənənətinin [ənənələrinin] heç bir ümumi rabitə və əlaqəsi yoxdur.

Azərbaycan xalqı qəti bir ümiddədir ki, göndərmiş olduğu mürəxxəslər [nümayəndələr] vasitəsilə onların ehtiyacatı-milliyələri sülhi-ümumi müctəhidi və beynəlmiləl münaqişələrin bitərəfanə hakimi olan rəis həzrətləri tərəfindən lütfən nəzəri-etinaya alınıb və onun himayəsi sayəsində istədiklərinə yetişərlər ki, ibarət olsun:

1) Kəndi torpağı, kəndi əhalisi, kəndi Parlamentosu, kəndi hökuməti və kəndi ordusu olan Qafqaziya Azərbaycanı istiqlalının təsdiqi;

2) Vilson ali prinsiplərinin cümlə millətlər haqqında həyata çıxarılması;

3) Cahan və onun vətəni müqəddəratını həll etməyə müvəzzəf olan Sülh Konfransı işlərinə iştirak etmək üçün Azərbaycan hökuməti nümayəndələrinin buraxılması;

4) Azərbaycan Cümhuriyyətinin Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] buraxılması;

5) Cəmahiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlar] Hərbiyyə Nəzarəti anbarlarından əhali ehtiyacatından ötrü Azərbaycan hökuməti ixtiyarına müəyyən miqdarda emalat və əşya buraxılması;

6) Diplomasi və ticarəti əlaqələrin Amerika ilə təmini ki, çox miqdarda xammalların manufaktur emalatı ilə təbdil edilməsinə bizə imkan verər. Zira bizim məmləkətin təbii sərvətləri qurtarmaz, neft mənbələrindən ipək, balıq, orman (meşə), yun, kürü və başqalarından təşəkkül edir ki, o da sabiq Rusiya borclarının Azərbaycan öhdəsinə düşən hissələrini tədiyə etməyə [ödəməyə] imkan verəcəkdir.

*Azərbaycan Cümhuriyyəti
Heyəti-mürəxxəsəsi rəisi (imza)*

(yənə var)

qında bir qanun layihəsi təqdim etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Ərazi və Dövləti Əmlak Nəzarətinə müraciətən, hökumətin 20 ağustos qərarı üzrə Novo Vasilyevka və Nikolayevka köyləri əhalisinə toxum və ziraət, fəlahət [əkincilik və kənd təsərrüfatı] alətləri verilməsi haqqında təşəbbüsatda bulunmuşdur.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti soqaq ətfalı [küçə uşaqları] üçün darüleytam güşadı [yetimxana açılması] haqqındakı kəndi ehtimalını qövldən feilə [söz-dən işə] gətirmək qəsdı ilə Ətfala Yardım Bürosundan işbu haqdakı nəzəriyyatını istəmişdir.

- Qarabağ general-qubernatoru Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə müraciətən məlum etmişdir ki, Ermənistanı getmək üzrə olan 400 erməni qaçqınları Ağstafa mövqifində [stansiyasında] gürcü məmurini [məmurları] tərəfindən saxlanmışdır. Nəzarət Gürcüstan siyasi nümayəndəsindən onların təcili surətdə buraxılmaları haqqında lazımı tədabir ittixazını [tədbirlər görülməsini] rica etmişdir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Məclisi-Məbusana Suraxanı ilə Mərdəkan köyləri miyanında [arasında] yol çəkmək məsarifatı üçün 3 milyon 300 min manatlıq smetadan xaric bir məbləğ təxsis [ayrılması] haq-

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Maliyyə nazirinin dövləti məmurinə [dövlət məmurlarına] vəzifə ilə göndərilənləri vaxt gündəlik maaş təyini haqqındakı təqriri [rəsmi müraciəti] isteməsindən [dinlənilməkdən] sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

Qanun layihəsi təsviblə [bəyənilməklə], təsdiqdən ötrü Məclisi-Məbusana id-xalı tapşırılsın.

Qeyd: Yol məsarifi məvacibinə müsa-
vi alan məmurlara məvacibin 9/10 his-
səsi verilməlidir.

- Ədliyyə naziri müavininin Bakı həbs-
xanalarına şəhər tərəfindən 1918-ci sə-
nədə buraxılan suyun pulunu vermək-
dən ötrü 31122 manat təxsis [ayrılması]
haqqındakı təqriri istemasından sonra
qət edilmişdir:

Ədliyyə Nəzarətinə 1918-ci sənəsinin
15 sentyabrından 31 dekabrınadək bu-
raxılan suyun fiyatı təyinlə, Vükəla Şura-
sına təqdimi tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin Bakı gömrükxana-
sının sabiq vapor müdiri müavini Kar-
pinskiyə 1918-ci sənəsinin iyunundan
1919-cu sənənin 1 noyabrınadək məva-
cib verilməsi haqqındakı təqriri istema-
sından sonra qət edilmişdir:

Rədd edilsin.

qurşununa köks gərmişdi. Bir vaxt yetiş-
mişdi ki, orada məskən edən təşkilatlar
onu müdafiəsiz bir halda buraxıb get-
mişlərdi, orada yalnız “Müsavat” firqə-
sinin telefonu işləyir, şəhərin hər tərə-
findən imdad istəyənlərə mümkün edə
bildiyi cavabı verirdi. “İsmailiyyə”ni ən
son buraxıb çəkilməyə məcbur olan mü-
savatçılar olmuşdu. Onlar “İsmailiyyə”ni
bir halda buraxmışdılar ki, bolşevik və
erməni əsakiri [əsgərləri] Nikolayevski kü-
çəyə hücum edir, “Metropol” mehman-
xanasının qarşısında vəz edilmiş [qoyul-
muş] pulemyot özünün ürək üzücü şaq-
qırtısı ilə “İsmailiyyə”ni nişanəyə alırdı.

Millət başını itirmiş, kəndisini şaşır-
mış, nə yapacağını bilmədiyi halda özü-
nü qəzanın təqdirinə buraxdığı kimi, sev-
gili “İsmailiyyə”sini də kəndi başına bu-
raxmış, onun üç-dörd nəfərdən ibarət
olan mücavirləri də oradan çəkilməmiş, “İ-
smailiyyə”də yalnız bir neçə müharibədə
şəhid düşmüşlərin qanlı və soyuq me-
yitləri qalmışdı.

* * *

HƏZİN BİR XATİRƏ “İSMAİLİYYƏ”

(son)

“İsmailiyyə”nin, bizim, “müqəddəs”
adını bəhəqq [haqlı olaraq] qazanan o
millət evinin, o bizim siyasi fikirlərimizi,
istiqlaliyyət məfkurəsini, Azərbaycan qa-
yəsini bir ana kimi, müşfiq və mehriban
bir ana kimi ağuşunda, qəlbində bəs-
ləyən dilbərənə binası, məhrəmi-əsrarı-
mız [sirlərimizə məhrəm] olan divarları
martın fəci günlərində bir çox düşmən

Xain düşmənlər, əhdlərini sındıran və
müsəlmanları iğfal edən [aldadan] Ermə-
ni Milli Polku “İsmailiyyə”ni işğal etmiş,
oradakı müxtəlif təşkilatların kağız-dəf-
tərlərini qarışdırır, bəzi şeylər arayırdılar.
Bu qədər müxtəlif təşkilatlardan bir kə-
rəlik xilas olmaq, daha doğrusu xalqda
doğan muxtariyyət fikrini əbədiyyən bas-
maq üçün bu fikrə pərvəriş verən [bəs-
ləyən, yetişdirən və böyüdən] “İsmailiyyə”
nin edamına qərar verilmiş, ona düşmən
əilə od vurulmuşdu. Bu kərə “İsmailiyyə”
qəzəbindən atəşlər püskürür, düş-
mənləri yaxmaq diləyirdi.

* * *

Söylədiyim işbu xatirələr həzindir. Olduqca həzindir. Hələ mənim üçün daha da həzin, bəlkə müdhişdir. Lakin bu qə-dər xoş olmayan hallar içərisində bən-dən ötrü müsibət, tam mənası ilə mü-sibət olacaq bir hal, daha doğrusu bir təsadüf var ki, vəhdətdən kənar düşsəm də, yenə söyləyəcək və hər zaman söy-ləyəcəyəm.

Deyirlər, fəlakət ümumi olduqda bir o qədər insanı müztərib etməz [iztirab verməz]. Lakin Mart faciəsi barışığından sonra kimsə o məşum günlərin bir daha təkrar etməyəcəyinə əmin olmadığından, xalqda böyük bir iztirab müşahidə edilirdi.

Mən də şu iztirab halında sınıq bir qəlb, düşkün bir ruhla yanmış “İsmailiyyə”nin qarşısında durub, onun xaraba halını görüb zövq alan rus və erməni tamaşaçılarının mütəbəssim [gülən] çöhrələri qarşısında əzilməkdə idim. Bu halda mənimlə hər zaman məslək münəqişəsini edən bir sosialist arxadaşıma, daha doğrusu, tanış bir sosialistə rast gəldim.

Mənimlə görüşdü, məhzun [hüznü, kədərli] bir halətlə “Nasılısınız, səlamət-misiniz?” - deyə halını sordum. Zatən bu, o günlərin mövzusu idi.

Dişlərini ağardaraq üzümə güldü. Ar-sızcasına, həm də “İsmailiyyə” binasının içərisindən hələ çıxmaqda davam edən o xəfif, dəruni [daxildən gələn] tüstüdən utanmadan bir söz dedi. Mən ömrümdə o qədər acı söz eşitməmişdim və o qə-dər də müztərib olmamışdım. Sosialist yoldaş mənə dedi:

- Hə, necə gördün bizim sınımaz qüvvətimizi?!

Məni mütəəssir edən fəqərə [hadisə] yalnız eşitdiyim bu söz deyildi, bununla pək sıxı münasibəti olan ikinci bir təsadüfün ixtiyarsız olaraq xatirimə gəldiyi idi.

İnqilabın ilk günlərində Milli Müsəl-man Komitəsi təşkil edildikdən sonra hümmətçilər bir çox prinsip məsələlərin-dən dolayı Milli Komitə ilə müttəhidən [birgə] işləməkdən boyun qaçırdılar. O zaman Milli Komitə sədri Məhəmməd-həsən Hacınski dəfələrlə Realnı məktə-bində iqamət etməkdə [yerləşməkdə] olan “Hümmət” firqəsinə müraciət etmişdisə, müsbət cavab alammamışdı.

Bir gecə saat 2-3 radələrində “İsmailiyyə” qarşısında bir-iki hümmətçi ilə bir-iki müsavətçinin mübahisəsinə təsadüf etdim. Mübahisə nə üçün hümmətçilərin Milli Komitədə iştirak etməkdən im-tina etdikləri üzərində idi. Hümmətçilərdən birisi əlini “İsmailiyyə”nin divarına vurub uca səslə deyirdi:

“Bu bina burjuv pulu ilə tikilmişdir. Buradan füqərayi-kasibəyə şərdən başqa xeyir gəlməz. Füqərayi-kasibə əgər öz sə-adətini istəyirsə, birinci olaraq gərək bu binanı dağıtsın.”

Demək, “İsmailiyyə”nin yandırılması ilə bir çox məqsədlər hasil olmuşdu. Fü-qərayi-kasibənin səadəti hasil olmuşdu. Sosialistlərin sınımaz qüvvətləri mötəriz-lərinə [rəqiblərinə] isbat edilmişdi. Bu-nunla bərabər, rus bolşevikləri ilə erməni daşnakları da öz arzu və məqsədlərinə çatmışdılar.

* * *

“İsmailiyyə”, o kimsəsiz, zavallı “İsmailiyyə” o gündən sonra mətruk oldu [tərk edilmiş, boş qaldı]. Kimsə onun qapısını açmadı, kimsə oraya müraciət etmədi. Daha orada işıq yanmadı. Yalnız xəzan aylarının aydınlıq gecələri onun içərisini və dışarısını işıqlandırır.

“İsmailiyyə” daha artıq kimsəni ağuşı-şəfqətində bəsləyə biləcək səlahiyyətdə deyildi. O, şimdiki başqalarının himayəsinə möhtac idi. O, vaxtilə əziz idi, möhtərəm idi. O, hər kəs tərəfindən sevilir, ehtiram edilirdi. Onun bir çox cəlalı, tən-tənəsi, açıq süfrəsi var idi. Fəqət qəzanın gərđişi həpsini onun əlindən aldı. Onu səfil bir hala vəz etdi. O, gənc ikən xainlər əlilə xaki-həlakətə [ölüm torpağına] sərildi. Bununla bərabər, heç bir zaman millətdən ayrılmadı. Millətin qəmli və matəmli günlərində qəmgin və məhzun görükdüyü kimi, bayram və şad günlərində də şad idi. O, hər zaman yenə şən və şatir [sevincli] görünürdü. O, ümid edirdi ki, millət onu unutmaz, etdiyi xidmətləri unudulmaz. Onu yaşadan yalnız bu idi. Lakin indi özünün aldandığını hiss edir.

İndi Bakı Bələdiyyə İdarəsi onun qorxulu olduğunu iddia edir. Musa Nağıyev vərasələri onun sökülüb dağıdılmasına mümaniət [maneçilik] etməyəcəklərini bildirirlər. “Cəmiyyəti-Xeyriyyə”, o özünü “İsmailiyyə”nin yeganə sahibi zənn edən “Cəmiyyəti-Xeyriyyə” onu sökmək, ənqazından [xarabalığından] çıxacaq əşyanı satmaq istəyir. Bunun üçün ətrafına hasar çəkir. Budur ki, “İsmailiyyə” indi məhzun, qayət məhzun bir mənzərə ərz edir.

Ey bakılı qardaş, ey azərbaycanlı vətəndaş, niyə dayanıb baxırsan! Qoş! “İs-

mailiyyə”nin, hər vaxt böyük salonunda öz gələcəyin üçün gün ağladığın “İsmailiyyə”nin qarşısına gəl, onu səndən ayırırlar. Onu lüzumsuz bir meyit kimi dəfn edirlər. Həm də sənin gözünün qabağında dəfn edirlər. Halbuki onun məhzun gözləri səni gözləyir, sənəin həsrətini çəkir. Son kərə olmaq üzrə səni görmək istəyir. Niyə durub baxırsan, get, son kərə olmaq üzrə get ona. O müqəddəs binaya, o Azərbaycan bayrağını yuxarı qaldıran binaya doyunca bir tamaşa et, çünki bir daha onu görmək sənə müyəssər olmayacaqdır. Çünki onu sökür, dağıdırlar.

Seyid Hüseyn [Sadiq]

İRƏVAN QUBERNİYASINDA “MÜSƏLMANISTAN”

2

“Azərbaycan”ın 255-ci nömrəsində İrəvan quberniyasında vəqə “Müsəlmanistan”ın əhvali-coğrafiyyə, etnoqrafiyyə və topoqrafiyyəsini müxtəsər bir vəchlə ərz etdik.

Və Qulp, Sürməli, Aralıq, Zəngibasar, Vedibasar, Şəhur, Naxçıvan, Ordubad, Arazboyu həvalisindən ibarət həmin “Müsəlmanistan”ın sakinlərinin, yerlilərinin başdan-başa az bir istisna türklərdən mü-rəkkəb [ibarət] olduğunu göstərdik.

Kəndçi, əkinçi, zəhmətkeşlərdən vahid bir kütlə təşkil edən bu “Müsəlmanistan” müvəqqəti bir taqım manelərə, səbəblərə görə öz irq və dindaşı bulunan Azərbaycan türkləri ilə bilavasitə əlaqə

peyda edəmməmişdi. Binaənileyh [ona görə], naçar olaraq İrəvan quberniyasının işbu “Müsəlmanistan”ı əlləri Azərbaycan Cümhuriyyətinə çatıncaya qədər aralarından müntəxəb [seçilmiş] idarə adamları ilə özlərini demokratik halda idarə etməkdə bulunmuşlardı.

Qabaqca “Araz Türk Cümhuriyyəti”, sonra isə “Naxçıvan Məşrutiyəti” nam-ları ilə olan bu idarələr vaxtında qonşularına nisbətən əmin-amanlıq, rahatlıq, ucuzluq, kəndilərinə məxsus nizam və qayda buralarda tam mənası ilə hökm-fərma [hökm sürməkdə] idi.

Fəqət məlum olan səbəblərə görə, erməni idarəsi başında duranlar İrəvan quberniyası “Müsəlmanistan”ının bu demokrat asayişini xoş görmədilər, çəkəmmədilər. Ermənilər, necə ki ruslar Qafqaz hüdu-dunu təxliyə etdikləri vaxt Qafqaz xətti-hərbini “biz müdafiə edib saxlayacağıız” deyib rusları aldatdılar, dava ləvazimatını hiyləgərliklə qasibanə [qəsbkarlıqla] halda sahibləndilər, öylə də İrəvan quberniyasının “Müsəlmanistan”, bilxassə Şərur, Naxçıvan barəsində ingilisləri aldatdılar.

Ermənilər ingilislərə anlatdılar ki, bu yerlər “Ermənistən”dir. Camaat da erməni hakimiyyətinə rağıbdir. (?) Binabərin [ona görə], bu yerlər erməni təhti-idarəsinə [idarəsi altına] alınarsa, erməni hökumətinin adılanə və mədəni (!?) idarə etməsi sayəsində Təbrizdən çıxan vaqonlar birbaş rahatcasına Batuma gedər. İngilis ticarətinə rövnaq verər. İngilis fikrinə zəmin hazırlar.

İştə, bu vasitə ilə ingilislərin bəzi komandanları ermənilərin yalanlarına, boy vermələrinə inandılar. Hamı ingilis de-

mokratlarının rəyinə, fikrinə, məsləyinə zidd olaraq, İrəvan quberniyası müsəlman demokratlarının torpaqlarını zəbt və qəsb etməyə ermənilərə yol verdilər. Və məhəlli müsəlman demokratlarının yarım milyonluq səsinə, rəyi-ammına [ümumi fikrinə, referendum] heç bir vaxt müraciət etmədilər.

Yerli müsəlmanların ingilislərə göstərdikləri məhəbbət və ehtiramdan ermənilər mühüm-mühüm istifadələr etdilər. İngilislərin nüfuzu ilə ermənilər İrəvan quberniyası “Müsəlmanistan”ın bir çox yerlərini min dürlü hiylə və cəbr ilə istila etdilər. Məhəlli müsəlmanlara qan uddurdular.

İngilislər məhza ermənilərin vədinə görə İran dəmiryolunu işə salmaq üçün erməniləri Şərur, Naxçıvan və Culfaya qədər yürütdülər.

Zatən İran dəmiryolunun işləməsi ilə müsəlmanlar tərəfindən heç bir mane yox idi. Və ola da bilməzdi. Zira məhəlli müsəlmanlar dəmiryolunun işləməsi ilə ticarətlərinin və ətrafla əlaqələrinin rövnaq tapacağını ermənilərdən artıq dərk edəndirlər. Arada başlıca bir mane vardısa, o da lokomotivləri işlətmək üçün mazut yoxluğu idi. Bu manelik ora müsəlmanlarına nə əndazədə idisə, ermənilərə ondan daha artıq əndazədə idi. İngilislərin vasitəçiliyi olmasa, bu hal iki tərəf üçün də bir qərar da idi. Binaənileyh ermənilərin özlərinə boy vermələri əbəs və yalan idi. İngilislərin də müsəlmanları buraxıb ermənilərə yanaşmaları diplomasi və əsgəri olmaqla böyük bir yanlışlıq idi.

Nə isə, atıcı öz nəcəbətini tez zühura verdiyi kimi ermənilər də İrəvan quber-

niyası “Müsəlmanistan”ını ingilislər əli ilə istila etdikdən sonra özlərinin mədəni və adilənə (!?) idarələrinin müsəlmanlar üstündə təsirini tezlikcə göstərdilər.

* * *

Bir münasibətlə bu yaxınlarda İrəvana gedib qayıtmış olan rəfiqim deyir ki:

İrəvana getdiyim və övdət etdiyim [qayıtdığım] vaxtlarda erməni dəmiryol vaqonlarında Daşnak partiyasından olmayıb bitərəf olan ayrı-ayrı bir erməni mühəndisi və bir erməni hüquqşünası ilə bir kupədə oturmuşdum. Bir yanımızda, təbii, başqa ermənilər də əyləşmişdilər. Söhbət erməni hazırkı hökumətindən və bu hökumətin geniş-geniş torpaqları istila etmək iddiası üstündə davam edirdi. İrəvana getdiyim zaman təsadüf edən vaqon həmnəşinin [həmsöhbətim, yoldaşım] erməni mühəndis ilə övdətdə müsədifim olan [təsədüfən rastlaşdığım] erməni hüquqşünasının ikisinin də sözü və rəyi bu məaldə [məzmununda] idi:

– Daşnaklar indiki halda erməni demokratiyasını cəbrən [zorla] susdurub, erməni ümuri-idarəsini [idarə işlərini] əllərinə almışlardır.

Binaənileyh [ona görə də], bugünkü gündə erməni hökuməti, erməni hakimiyyəti yalnız daşnaklardan ibarətdir. Daşnaklar bu mövqelərini əldən buraxmamaq üçün hökumət dairələrinin kəffəsinə [hamısına] öz parti adamlarını təyin etdirmişlərdir və təyin etdirdikləri o adamlarının ləyaqətli olub-olmadığına heç əhəmiyyət verməmişlər. Yalnız o məmurun daşnak olması Daşnak partiyası üçün kifayət ədd [hesab] edilmişdir. Buna görə,

iş başına bir çox ləyaqətsiz adamlar keçmişdir.

Erməni ümuri-idarəsini əllərinə almış olan bu kimi hökumət adamları Daşnak partiyasına arxalanıb məmləkət daxilində hər növ rüsvalıqı, qətl, qarət, cəbri, təzyiqi, intiqam hissləri oyatmağı bərpa etməkdə və bu vasitə ilə ciblərini doldurmaqdadırlar.

Daşnak partiyasına arxalanan bu hökumət məmurları işdə bu kimi nalayiq hərəkətləri ilə bir tərəfdən Ermənistan Cümhuriyyəti daxilində yaşayan ermənidən başqa millətləri bizə nifrətləndirirlər, bizə küsdürürlər. Digər tərəfdən də qonşu cümhuriyyətləri bizdən uzaqladırlar. Zira daşnakların erməni hökuməti başında durmaları qonşu cümhuriyyətlərlə dostanə əlaqə peyda etməyə bizə imkan verməyir.

Daşnakların yalançılığı, rəngdən-rəngə girməkləri, qatillikləri, tamahkarlıqları aləmə məşhurdur.

Hələ özümüz-özümüzü idarə edəmədiyimiz halda ermənidən çox başqa ünsürə malik olan Qars oblastını işğal etmək, Naxçıvan və həvalisinə göz tikmək, bilməm Ərzurum, Trabzon, Sivas-filan tərəfləri haqqında xülyalar bəsləmək bütübütün mənasız və bəlkə, bizcə, gülünc bir haldır. Çünki indiki əlimizdə olan İrəvan və həvalisindən ibarət balaca məmləkəti idarə etməyə daha ləyaqət kəsb edəmmədik [qazana bilmədik].

Bugünkü gündə Erməni Cümhuriyyətinin paytaxtından başlamış hər tərəfində bir hərc-mərclik, basqınlıq, soyğunluq, təzyiq, zülüm, qətl, aclıq, pulsuzluq, işsizlik bütün mənası ilə vəlvələndəzdir.

Hər bir erməni vətənpərvəri bütün

bu acı həqiqətləri tamam acılığı ilə söyləməkdən çəkinməməlidir.

Əsgərsiz, pulsuz, ac-yalavac bir halda bulunarkən əksəriyyəti qeyri ünsürlərdən ibarət böyük-böyük torpaqları istila xəyalına düşmək tam mənası ilə ağılsızlıqdır, məhza cib mənfəəti üçün erməni demokratiyasını bərbad etməkdir. Bu hərəkət isə “sərçə” ikən, bizə “qaz” yürüşü yeritməkdir – deyərək, ətrafdakıları da bu həqiqətləri etirafa mütəmayil edirlər.

M. B.

“ZARYA”YA CAVAB

Müdiri-möhtərəm, möhtərəm qəzetənidə aşağıda yazdığım şu qaç sətirlərə yer vermənizi rica edirəm.

“Zarya” qəzetəsinin 104-cü nüsxəsində “Təhqiqat lazımdır” sərlövhəsi ilə bir bəndi-məxsus dərc edilmişdi. Mühərrir cənabları yazmış olduğu şu bəndi-məxsusda deyir ki:

“Bu axır vaxtlarda Ticarət Nəzarətində bir çox nizamsızlıqlar vüqu bulmaqda və bir çox şikayətlər dəxi eşidilməkdədir. Və əlxlüsus Ticarət naziri müavinini Yusifəli Əliyev haqqında qəzetəmiz idarəsində bu kimi işlərə aid bir çox övraqi-vəsaiq [sənədlər, sübutlar] mövcuddur.

O cümlədən Batuma Azərbaycan konsulu adına gedən bəzi şeylər vardır ki, bu xüsusda Tiflisdən Parlaman üzvü adına gələn bir teleqrafda neçə vaqon ot, qoyun, buğda və başqa şeylərin Batuma getdiyini isbat edir. Və bu barədə Parlaman əzasından [üzvlərindən] bir zat Ti-

carət Nəzarətinə müraciət edərək yazdığı təhqiqat nəticəsində bu şeylərin Batuma getməyə icazə verildiyin doğru olduğunu bilməşdir.

Və bunlardan başqa, Bakıdan çıxması məmnu [yasaq] olan dəmir, mıx, kağız və bu kimi başqa şeylərin İrana keçməsinə də bir çox icazələr verilmişdir.”

“Zarya” qəzetəsi nizamsızlıq olaraq həqiqət deyə göstərdiyi bu şeylərə hökumətin nəzəri-diqqətini cəlb edir və bu xüsusda icazə verən zətin, yəni Ticarət naziri müavininin fəaliyyəti haqqında səriyyə [sürətlə] və ciddən təhqiqat icra olunmasını tələb edir.

Mən “Zarya” qəzetəsini mənafeyi-ümmiyyəni müdafiə etdiyindən dolayı ciddən təqdir edirəm. Fəqət icazə vermək bərəsində mənə isnad edilən “qanun xaricində” etdiyim hərəkətləri yaxşı olardı ki, “Zarya” qəzetəsi səlaməti-vətən və millət naminə açıq bir surətdə xilafi-qanun olduğunu göstərəydi.

Batuma konsul adına ot, qoyun və əlli pud un verildiyi gizli olmayaraq açıqdan-açığa bir şeydir. Lakin buğda verilmişdir deyə yazması doğru deyildir.

Qaldı ki, Şurayı-Nəzarət konsul cənablarının ərzaq haqqında istidasını [xahişini] rədd etdiyi halda bunun qarşısında məzkur [deyilən] ərzağın Batuma getməsinə icazə verdimə, bu bərədə işin nə gunə [nə cür] olduğundan bəhs etmək icab edir [lazım gəlir].

Mən Batumda olduğum zaman konsul cənabları ora əhaliyi-müsliməsinin ərzaq və məkulat tərəfindən çəkdiyi sıxıntıni bəyan edərək, Azərbaycandan buraya bir qədər ərzaq buraxılmasının lazım gəldiyini söylədilər. Buna cavab olaraq

Nəzarətə rəsmi surətdə müraciət etmələrini söylədim. Konsul cənabları ərizəni yazıb Ticarət Nəzarətinə göndərdi və bir neçə gündən sonra da kəndisi də Bakıya azim oldu [yola düşdü]. Mən isə öhdəmə götürdüyüm hökumət işini bitirib Tiflisə, oradan Bakıya gəldim.

Bu vaxt konsul cənabları verdiyi ərizənin nəticəsini bilmək üçün Ticarət Nəzarətinə müraciət etdi. Ərizənin Şurayi-Nəzarətə göndərildiyi və hənzur Şurayi-Nəzarətdən bir cavab alınmadığı məlum oldu. Bu vaxt konsul cənabları Batum siyasi nümayəndəliyi ehtiyacı üçün “Zarya”nın yazdığı ərzağın aparılmasına icazə verilməsi üçün yeni bir ərizədə əlavə olaraq Şurayi-Nəzarətə göndərilən əvvəlki ərizənin dəxi tezlikdə baxılması haqqında Ticarət Nəzarəti tərəfindən bir təşəbbüs olmasını rica etmişdi.

Deməli, o vaxt Şurayi-Nəzarət məzkur ərizə haqqında hənzur bir rəy verməmişdi. Mən məzkur şeylərə icazəni iyulun 4-də verdiyim halda Şurayi-Nəzarətdən iyulun 11-də rəddi cavab alındığı təəyyün etmişdir [aşkar olmuşdur].

Mən isəm burada heç bir xilafi-qanun bir şey görməyib namusuna əmin olduğum konsul cənablarına şü tarixi icazəni verdim. Çünki şimdüyə qədər deyil Azərbaycan konsuluna, bəlkə İran konsuluna və Gürcüstan, Ermənistan və başqa dövlətlərin siyasi nümayəndələrində[n], hətta Məclisi-Məbusan əzalarından bəzisində Tiflisə aparmaq üçün on pudlarla un və başqa şeylər icazələri verilmişdir.

Görünür ki, Parlaman üzvü Ticarət Nəzarətində təhqiqat yapıdığı zaman gözü-nə eynəyini taxmamışdır. Əgər eynəyini taxsaydı, əlbəttə, verilən icazələrin ara-

sında Parlaman üzvlərindən bəzilərinə də “qanun xaricində” verilən un icazələri görərdi və yazardı. Hər halda, qonşumuz erməni və gürcülərə dəsti-mərhəmət və müavinətimizi [mərhəmət və kömək əlimizi] uzatdığımız halda, din qardaşlarımız olan acariyalılara da yardım etməyi və zifeyi-insaniyyədən ədd [hesab] etdik.

Bakıdan məmnun [qadağan] olan bir çox şeylərin İrana göndərilməsi xüsusunda icazə verilməsinə gəlincə, burada gizli olacaq bir şey yoxdur. Zira “Zarya”nın dəmir, mıx və bu kimi başqa şeylərin Bakıdan çıxması haqqında Ticarət Nəzarətinin qanun xaricində icazə vermişdir deməsi yalandan başqa bir şey deyildir.

Məncə, heç bir vaxt namuslu bir mühərrir və qeyrətli bir millət xadimi işin həqiqətini bilmədən başqalarını ləkələmək kimi bir vicdansızlığa cəsərat etməməlidir. Əgər, doğrudan da, “Zarya”nın idarəsində Ticarət Nəzarətinin xilafi-qanun bir iş gördüyünü təsdiq edəcək sənədləri mövcud isə, lütfən, onların meydana çıxarılmasını rica edirəm.

Doğrudur, bu şeylərin Bakıdan çıxması bəzi mülahizələrə görə qadağandır. Fəqət məzkur malların Azərbaycan təriqi [yolu] ilə gəlib keçməsi sərbəstdir. Lakin zaryaçıların xilafi-ümidli olaraq, tədad etdikləri [sadaladıqları] malların hamısının qanun daxilində icazə verildiyini Nəzarətdə isbat edəcək sənədlər və vəsiqələr mövcuddur. Əgər zaryaçılar Batuma gedən ərzaq haqqında, ərzağın sui-istimalı [sui-istifadəsi] haqqında şübhəli isələr, o vaxt bu işi kəşf etmək üçün burada deyil, lazım gələn təhqiqatı orada icra etməlidir.

Bunlara əlavə olaraq, ənzari-amməyə [ictimaiyyətin nəzarinə] ərz edəcəyim bir

şey daha vardır ki, o da bundan ibarətdir: “İttihad” səhifələrini təzyin edən [bəzəyən] “Şantaj” və “Zarya” sütunlarını işğal edən “Təhqiqat lazımdır” və “El” qəzetəsinin tam yarısını tutmuş olan “Əski Kabinə ilə yeni Kabinənin fərqi” sərlöv-həli fəlsəfə müxəyyələsindən məqsəd hökuməti-hazirənin təşkil etdiyi xətti-hərbin ən zəif bir nöqtəsini kəşf edib də onu yarmaqdan ibarətdir.

Fəqət düşmənlərimiz bunu bilməlidirlər ki, Ticarət Nəzarətində nə çayın bulanlıq suyunda balıq ovlayanlardan və nə də Van soqaqları qəhrəmanlarına tənəzzül edənələr [onların səviyyəsinə enənlər] vardır.

Vaqəən [əslində] portfel düşkününü olan müxtəlif firqələrin mürəvvici-əfkəri [fikirlərini yayan orqanı] olan bu qəzetələr təqib etdikləri yol başqa isə də, lakin hədəfi-arzuları həp birdir.

Heç bir həqiqətə istinad etmədən “Şantaj” sərlöv-həsi ilə meydana çıxarmış olduqları məqaləni düzüb-qoşacaqları, yerdə İran səyahətnaməsinin ən maraqlı bir səhifəsini təşkil edən Van qəhrəmanından bir qədər bəhs etsəydilər, məqsədə daha ziyadə yaxlaşmaq və “İttihad” firqəsi üçün daha ziyadə iftixara layiq bir hərəkətdə bulunmuş olarlardı.

Yusifəli [Əliyev]

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində

- Bələdiyyə İdarəsinin Tibbiyyə və Səhiyyə şöbəsində məlumat alınmışdır

ki, Bakı şəhərində Nasosni mövqifində də [stansiyasında da] bir nəfər Sibirya yarası xəstəliyi müşahidə olunmuşdur.

- Dün şəhər həkimlərinin müşavirəsi vaqə olmuşdur. Müşavirədə işbu məsələlərə baxılmışdır:

- 1) Süni mədəni sular zavodlarının səhiyyə cəhəti;
- 2) Soqaq dəlilləri haqqında;
- 3) Hifzüssihhə [gigiyena] laboratoriyasının kimya şöbəsi;
- 4) Şəhər arabaları;
- 5) Hifzüssihhəni pozanlar məzbətəsi [protokolu].

- Bir həftə ərzində şəhərdə 78 nəfər müsri [yoluxucu] xəstəliklərə mübtəla olan olmuşdur. Halbuki keçən həftədə 46 nəfər az olmuşdur.

Zakaspıda

Ağustosun 25-də Zakaspidəki Azərbaycan konsulgərisi “Türkmən” vaporunda Bakıya köçmüşdür.

Zakaspinin hərbi nöqtəyi-nəzərdən əhvalı qayət müşküldür.

Zakaspi qoşunları baş komandanlığına yeni təyin edilmiş general Borovski cəbhə əhvalı ilə tanış olduqdan sonra təcili surətdə Petrovsk təriqi [yolu] ilə dab-ravol ordusu baş qərargahına azim olmuşdur [getmişdir] ki, müavinət istəsin. Əgər bu yaxın günlərdə müavinət gəlməzsə, Tazəşəhərin müqəddəratı həll ediləcəyi mühəqqəqdır [şübhəsizdir].

Qızıl-Arvad mövqifindən bolşeviklər bir neçə zaman müqəddəm [qabaq] geri çəkilməyə başladılar. Dabravollar onları təqib edirdilər ki, birdən bolşeviklər Qa-

ra-Qalanı işğal ilə dabravolların gerilərinə keçməklə təhdidə başlamışlardır.

İşbu günlərdə bolşeviklər Qızıl-Arvadı işğal edəcək olarlarsa, Aşqabad ilə həman mövqif miyanındakı [arasındakı] dabravollar məngənə arasında qalmaq məcburiyyətində olacaqlardır. Hər halda, Tazəşəhərdə hazırlıqlar görülməkdədir.

Tazəşəhər süqut edəcək olarsa, şəhərin anbarlar tərəfi dabravollar tərəfindən patladılacaqdır.

Hərbi vaporlar

Srağagün axşam saat 7 radələrində bulvar qarşısında durmuş 4 ədəd müselləh [silahlı] və 3 ədəd də nəqliyyat ingilis vaporları Ənzəliyə azim olmuşdurlar [yola düşmüşlər]. Aldığımız məlumatlara görə, ingilislərlə İran miyanında [arasında] etilaf [razılıq], yəni İranın İngiltərə təhtihimayəsinə [himayəsi altına] keçməsi məsələsi mühəqqəq olarsa [qətiləşərsə], ingilislər Ənzəlidə kəndi Kaspi donanmaları üçün üssülhərəkə [baza] qayıracadırlar.

Sentrodom yanın[d]a üzgüçülük müsabiqəsi

1919-cu ilin avqust ayının 5-də cümə günü üzgüçülük məktəbində cürbəcür üzgüçülük fənlərinə prizlər təyin olunmuşdur. Müsabiqədə Azərbaycan Cümhuriyyətində olan hamı cəmiyyətlər və əşxas [şəxslər] iştirak edə bilər. Müsabiqədə iştirak etmək xahiş edənlərin adları sentyabr ayının 2-nə qədər hər gün məktəbin kassasında səhər saat 9-dan 1-ə qədər və axşamlar saat 5-dən 7-yə qədər müsabiqə siyahısına idxal olunur. Məlumat istəyənlər bu saatlarda kassaya müraciət etməlidirlər.

Hindlərin qafqazlılara salamı

İngilis hindu əsgərləri Bakıdan gətmələri münasibətilə Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə onların zabitləri Cahan xan, Mülük xan, Əmir xan, Bahadır xan və Nadir xan şu məzmununda bir kağız göndərmişlər:

“Biz hind müsəlmanlarına Qafqaziya müsəlmanları öylə bir şey nəzərə verilmişdi ki, bizim nəzərimizə onlar müsəlman deyil, başqa bir şey gəlirlərdi. Şimdi isə biz bunların miyanında [arasında] yaşıyıb və eydi-fitrədə [Orucluq bayramında] olan bayram münasibətilə bunların bizə nə dərəcədə ixtlas və məhəbbət bəslədiklərini gördükdə, bunlara bizim məhəbbət və rəğbətımız nə dərəcədə artmağını bəyan edirik. Qafqaziyadan gədarkən kəndi dindaşımız olan şu millətə biz kəndi salamımızı yetirməklə bərabər, vətənimizə getdikdə orada nəşr olunan qəzetələr vasitəsilə qafqazlıların onlara salamlarını yetirməyi kəndi vəzifəmiz hesab edirik.”

“Yaşıl qələm” cəmiyyəti

Bakıda yaşayan gəncərbəbi-qələmdən [qələm sahiblərindən] bir neçəsinin təşəbbüsü ilə türk ədəbiyyatına xidmət edən gənc yazıçılar üçün bir məktəbi-ictihad [çalışma, səy göstərmə, səy göstərərək öyrənmə yeri] olmaq üzrə “Yaşıl qələm” adında bir ədəbi cəmiyyət təşkil olunur. Bu gün ağustosun 26-da cəmiyyət müəssisləri [qurucuları] tərəfindən birinci ümumi iclas təyin edilmişdir.

İclasda baxılacaq məsələlər bunlardır:

1) Cəmiyyət haqqında heyəti-mütəşəbbisənin məruzəsi [təşəbbüs heyətinin];

2) Tərtib və tənzim edilmiş məramnamənin qəbul və təsdiqi;

3) İdarə heyəti seçkisi;

4) İclasda qalxa biləcək məsələlər.

İclas Parlaman binasında qiraətxanada axşam saat 6-da açılacaqdır. Ümum ədib, mühərrir və bədayeyi-nəfisə [incəsənət] ərbabının təşrif gətirmələri arzu olunur.

Türk Aktyorları İttifaqında

Avqust ayının 24-də axşam saat 6-da Zülfüqar bəy Hacıbəylinin təhti-sədarətində [rəhbərliyi altında] Bakı Türk Aktyorları İttifaqının ümumi iclası açılır.

Sədr cənabları sabiq İttifaq xüsusunda məlumat verir. Bədəhu [sonra] məclis sabiq İttifaq heyətinin ədəmi-səyini [fəaliyyətsizliyini] nəzərə alaraq onun ləğvini və yeni heyətin intixabını [seçilməsini] münasib görür.

Bir çox müzakirədən sonra sədrliyə Hüseynqulu Sarablı, müavini-sədrliyə Xəlil Hüseynov, katibliyə Kazım Kazımzadə, xəzinədarlığa Əliislam Dadaşov, idarəyə xanım Ş. Olenskaya, Rza Darablı, Əbülhəsən Anaplı və müfəttişliyə Müslüm bəy Maqomayev, Səlimbəyov və Ələkbər [Hüseynzadə] əfəndilər əksəriyyətlə seçilir.

Bundan sonra Müslüm bəy və Xəlil əfəndi Hüseynov İttifaqın gözəl səmərlər verməsi xüsusunda birer nitq irad edirlər [nitq söyləyirlər].

Nəhayət, bu gözəl İttifaqın əsasına aktyor əfəndilər 1300 manat ianə edirlər.

Məclis axşam saat 9-da qapanır.

“Təməddün” məktəbi

Sabunçuda vaqe “Təməddüni-İraniy-

yan” məktəbinə bu gündən etibarən şagirdlər qəbul olunmağa şüru edilmişdir [başlanmışdır]. Yazılmaq istəyən şagirdlər hər gün saat 2-dən 5-dək məktəbin idarəsinə gəlməlidir.

Tələbələr kütübhanası

Bakı Türk Tələbələr Komitəsi kütübhanası nəfinə [xeyrinə] türk və rus lisanlarında hər cürə kitablar ianə olunaraq qəbul olunur.

Tapılmışdır

2 ağustosda, cümə ertəsi günü kazarmanın önündə sahibsiz 4 qoyun bulunmuşdur [tapılmışdır]. Sahibi hənuz zühur etmədikdə, tərəfimizcə kazarmamızda hidz edilməkdədir. Sahibi Şamaxı yolunda 13-cü lazaretdə mühafizə taboru komandan vəkilinə müraciət etsin.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi Bakıda sükunət edən füqərəyə hər nəfərə 20 girvənkə hesabı ilə 5 iyundan məccanən [pulsuz] təqsim etdiyi [payladığı] onun surəti-hesabı:

Un məscid nümayəndələrinə füqərəyə paylamaqdan ötrü qəbz mövcibincə [qəbz əsasında] verilmişdir. Bu qərarla un verilmişdir:

1) İttifaq məscidi nümayəndəsi Kərbəlayı Mikayıl Hacı Baxış oğluna 196 nəfər füqərə üçün 147 pud;

2) Cümə məscid füqərasına 34 nəfər üçün 25 pud yarım;

3) Gilək məscidi nümayəndəsi Hacı Yunis Hacı Yaqub oğluna 203 nəfər füqərə üçün 152 pud 10 girvənkə;

4) Hacı Pirverdi məscidi nümayəndəsi

Ağahüseyn Nəcəfzadəyə 152 nəfər üçün 114 pud;

5) Hacı İmaməli məscidi nümayəndəsi Dadaş Əliyevə 22 nəfər üçün 16 yarım pud;

6) Hacı Baba təkyəsi nümayəndəsi Molla Ruhulla Hacıabdullazadəyə 74 nəfər üçün 55 yarım pud;

7) Hacı Qasım bəy məscidi nümayəndəsi Molla Ruhulla Hacı Abdullazadəyə 140 nəfər üçün 105 pud;

8) Təzəpir came nümayəndəsi Məşhədi Cabbar Bağırova 132 nəfər üçün 99 pud;

9) Məhəmmədyar məscidi nümayəndəsi Kərbəlayı Kazım Hacınəcəfquzadəyə 153 nəfər üçün 113 pud 30 girvənkə;

10) Kərbəlayı Hüseyin məscidi nümayəndəsi Mirzəəli Kərbəlayı Məlik Rza oğluna 112 nəfər üçün 84 pud;

11) Hacı İbrahim məscidi nümayəndəsi Məhəmməd Qulu İslamova 208 nəfər üçün 156 pud;

12) Hacı Ağababa məscidi nümayəndəsi Hacı Əhməd Ağaməhəmmədzadəyə 117 nəfər üçün 87 3/4 pud;

13) Məhəmmədli məscidi nümayəndəsi Nurməhəmməd Kərimova 259 nəfər üçün 194 1/4 pud;

14) Dağlı məscidi nümayəndəsi Yusif İbrahim oğlu və Ağa Seyidəli Mirheydər oğluna 137 nəfər üçün 127 3/4 pud;

15) Hacı İbrahim məscidi nümayəndəsi Əliabbas Sultanov və Hüseyin Hacıyevə 402 nəfər üçün 301 1/2 pud;

16) Təzəpir məscid nümayəndəsi Məşhədi Cabbar Bağırova 79 nəfər üçün 59 1/4 pud;

17) Məhəmmədyar məscidi nüma-

yəndəsi Kərbəlayı Kazım Hacı Nəcəfqulu oğluna 94 nəfər üçün 70 1/2 pud;

18) Hacı Hüseyinqulu məscidi nümayəndəsi Eyyub bəyə 152 nəfər üçün 114 pud;

19) Hacı Ağababa məscidi nümayəndəsi Hacı Əhməd Ağaməhəmmədzadəyə 22 nəfər üçün 16 1/2 pud

20) Hacı Hüseyin məscidi nümayəndəsi Kərbəlayı Dadaş Hacı Mirzəməhəmməd oğluna 30 pud;

Cümlətanı 20 qəbz mövcibincə 2070 pud edir.

“MÜSAVAT”DA

- Şubanıdan “Müsavat”a gəlib orada şöbə açmaq iştiaqında [arzusunda] bulunmaqlarını məlum edirlər. Keçən sənə “Müsavat”ın Şubanıda şöbəsi bulduğuna binaən [görə], fəhlələr hər bir dərdlərini söyləyə bilirdilər. Ərzaq və qeyri cəhətdən yaxşı keçirdi. Şimdi isə şöbə olmadığına görə çox bəd keçir. Bu barədə lazımı binagüzarlıq olunur [tədbirlər görülür].

- “Müsavat”ın Müsaliyə-Mürafiə [Barışıq və Məhkəmə] şöbəsinin cəmi şöbələrdə qolu təşkil olunmuşdur. Fəhlələrin nə qədər şikayəti olsa, həman şöbələrə müraciət edib şikayətinə sərəncam verilir. Təşkil olunan komitələrin əzaları [üzvləri] bunlardır:

Sabuñçuda - Məşhədi Məhərrəm Məcidzadə, Şixəli Xəlilzadə, Məşhədi Məhərrəm Hüseyinzadə; Ramanada - Əziz Yusifzadə, Bilal Cəfərzadə; Zabrat - Yərəhməd Ağaquzadə, Rəcəb Nağdəli-

zadə; Balaxanı - Mollaqədəş Mollaəlizadə, Əsgər bəy Yeganzadə.

Bunların müdiri Balaxanı mədənləri Mərkəzi Şöbəsinin katibi: Yusifzadə Əbdürrəhim.

- Koçeqar Haqverdi Əziz oğlu və Hüseyin Məshədiqulu oğlu tərəfindən Müsaliyə-Mürəfiyə şöbəsinə şikayət verilib ki, “Amasb” mədəmində vəzifələrindən xaric edilmişlərdi. Sonra təklif olunub mədəndə iş versinlər. Mədən müdiri qəbul etməmişdir. Lazımı təhqiqat yapılır.

- “Müsavat”a Sayad Xızıdan bu məzmununda bir ərzi-hal verilmişdir:

“1337-ci ildə şəvval ayının 29-da biz Bakı quberniyasının Sayad Xızı camaatı ali hökumət dairəsinə müraciətlə təvəqqe edirik ki, bizim əlimizdə olan xəzinə yerləri – ki olsunlar Barutca, Gilənsəki, Ərəb gədiyi – 1901-ci ildə çar hökuməti fəvqə məzbur [yuxarıda adı çəkilən] yerlərimizi məcburən alıb rus xaxollarına məskən etmişdi. 1917-ci ildə inqilab münasibətilə məzbur [deyilən] xaxollar evlərin və məzruatların [əkin yerlərini] bizim camaata ağır qiymətə satıb getdilər. Yersizlikdən tənqə gəlmiş biçərə camaat ənzəruri şeylərini satmağa məcbur oldular. Evləri aldılar, həman yerlərdə əkin-biçinə məşğul oldular.

1918-ci ildə Mart hadisəyi-əliməsi [kədarli Mart hadisəsi] vəqə oldu. Bizimlə həmhüdüdü olan malakanlardan hücumu üz qoyub ətrafa dağıldılar. Məzbur malakanlar kəndi talan edib də taxta-şalbanı daşayıb apardılar. Buna binaən [buna görə] var-yoxumuz talan olub da sərgərdan qalmış camaatımız ümidini cavan hökumətimizə bağlayıb, əlsiz-ayaqsız müsəlmanların halını nəzərə alaraq dərdlərinə əlac etməyə, biçərələrin ma-

aşını təmin edəcəklərinə inanırız. Belə ki, mümkün olarsa, ətrafımızda olan meşədən taxta-şalban verib də xanimanlarını bina etsinlər. Və fəvqə məzbur yerləri yersiz adamlara verərək yersizlik dərdindən xilas etsinlər. Biz bu halda ikən həman yerlərdən ötrü agent gəlib bizdən dövlət pulu istəyir. Məqamından tələb olunmasını rica edirik.”

“Müsavat” firqəsi bu barədə Ərazi Nəzarətinə müraciət etmişdir.

- “Müsavat”a xəbər verirlər ki, Ənzəlidə köhnə istibdad konsullarından Salayev kəndi tərəfindən şəhadətnamə verir.

Hər adamdan doqquz qran alır.

Lazımı təhqiqat olunur.

AZƏRBAYCANDA

Lənkərandan

Zülumat bitdi, nur parladi!

Son günlərdə islam ordusunun gös-tərdikləri rəşadətlər və qəhrəmananə mübarizələri, vəsfəgəlməz qorxusuz hücumları düşməni vəhşət və izziraba salaraq böyük bir müzakirətdən sonra təslimə məcbur etdirdi. Təslim qitəti itmam bulduqdan sonra Muğan ordusu düşənbə [bazar] günü şəhəri təxliyə edib, məlulməyus vətənlərinə övdət etməyə [qayıtmağa] başladılar.

İştə bunların müqəvva kimi bir surətdə məhcubanə [başısağ] getməsi, vəxtində cəlladanə və qəddaranə şəhərə varid [daxil] olmalarını təsvir edərək, sitəmididə [zülüm görmüş] əhalinin qəlbində həm riqqət və həm vəcd oyadaraq güldürüb ağladır.

Nəhayət, səşənbə [çərşənbə axşamı] günü islam ordusunun istiqbalına [qarşılanmasına] hazırlaşan əhali ünəsən-zükürən, [qadınli-kışili] böyük və kiçik, hək əllərində gül dəstələri pişvaza Böyük Bazar tərəfə məsruranə [sevincli] bir surətdə axın-axın gedirlərdi. Gedib də yolda çahi-veylədən (cəhənnəm quyusu) istixlas bulan [qurtulan] günahkarlar kimi ana və oğul, qohum-qardaş bir-birləri ilə müsafihələşərək [görüşərək, bir-birlərini təbrik edərək] şadlanırlardı. Sanki bunlar salhasal [illərlə] zülumatda qalıb, şimdi nuri-bərqfəşana [parlaq işığa] nail olmuşlar.

Əvət, zalımların rişteyi-iqbalı [bəxt ipi; uğuru] artıq özü-özünə qırıldı. Qara bulduklar üzərimizdən çəkildi. Haqq parladi, haqqın parlayışı, günün şüası həmdəst olaraq [əl-ələ verərək] qəlb ayinəsi zəngarına [pasına] seyqal [cila] verərək, yerinə çətirəndaz [çətir kimi açılmış] al bayraqlarla islam ordusu qitəatını [birliklərini] əksəndaz etdi [əks etdirdi]. Yavaş-yavaş şu əksi-dilruba [kənül oxşayan mənzərə] göz nuru qarşısında mücəssəm qılmağa başladı. Əsakiri-islamın [müsəlman əsgərlərinin] nəğmə və şərqiələrinin məlahəti, zabitlərin amiranə bir vəziyyətlə qədəməndaz olması [addımlaması], ayılı-ulduzlu bayraqların mütəntən [təntənəli] bir surətdə şəşəpaş olması [ışiq saçması] xəstə ürəklərdən bütün cəfa və sitəmləri unutturaraq təqdim və təzbihə [kəsilməyə] hazırladıqları qurbanlıq deyil, kəndilərini payəndaz etməyə [ayaq altına atmağa] belə həvəsləndirirdi.

Bəli, ordu komandanı və qubernator həzrətləri camaat tərəfindən pişnihad olan [təqdim edilən] Qurani-şərifə ziyarət edib, təqdim olunan duz-çörəyi daddılar. Qubernator Cavad bəy [Məlik-Yeqanov]

həzrətləri nitqə başlayaraq, xalqa Azərbaycan təhti-hakimiyyətində [hakimiyyəti altında] asudə və fərsudə yaşayışı vəd, kəndi hakimiyyəti sayəsində ümidbəxşə, şükərfəşə sözlərlə nəvaziş verib sınıq qəlbərdə məsudiyyəti-müstəqbələ [gələcəyə sevinclə baxmaq] hissi oyadırdı.

Natiqin nitqi-bəliğinə [bəlağətli, ifadəli nitqinə] qarşı əhalidən “Yaşasın Azərbaycan”, “Yaşasın ordu”, “Yaşasın islam hakimiyyəti” sədası tənindəndaz olurdu [əks-səda verirdi].

Əlhasil, qurbanlar kəsildi, orduya yürüş əmri verildi. Üləmə və sadat [ruhani alimlər və seyidlər], gənc və bərna [cavanlar] sənaxan olaraq [mədh edərək], çocuqlar, balaca qızlar əllərində rəngarəng güllərlə əziz qonaqları təyin olunan binaya qədər təşyi [müşayiət] etdilər.

Burada yenidən qubernator cənabları bir nitq irad edərək [nitq söyləyərək] camaata izhari-rizaməndlik etdilər [razılıqlarını bildirdilər]. Camaat isə səmimi-qəlbədən xeyir-dua verərək sürəkli alqışlar içində xudahafiz etdilər.

İştə, biz də Müdəbbiri-kainatdan, Saniyi-qüdrətdən [kainatı yaradıb idarə edən, qüdrət əli ilə hər şeyi yaradan Allahdan] bizə nəsib etdiyi şu neməti-üzmanın [böyük nemətin] bəd-əyanını rəf [ona kəm gözlə baxanları aradan qaldırmasını], izmihlalını bərtərəf [onu puç olmağa qoymmasını], davami-bəqasını [əbədi olmasını] arzu və təmənnə edəriz.

A. Məhəmmədli

İDARƏDƏN CAVABLAR

Conqutay hadisəsini yazan əfəndiyə: Özünüzlə görüşmək lazım gəlir.

Acentə əfəndiyə: Sorğunuz pək müvəffəqiyyətsiz tərtib verilmişdir.

Hüseynzadə Tağı əfəndiyə: Ararat hökumətinin o tərəf türk islamı ilə müharibəsi haqqında müxəbirəniz [xəbəriniz] ancaq dün idarəməyə varid [daxil] olmuş və o vaxtdan bəri vəziyyət tamamilə dəyişmiş olduğundan, dərcinə lüzum görmədik.

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çərşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsq-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

**Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası
Gövhər xanım Qazızadə**

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnlər xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur.

Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

**Petroqraddan gəlmiş doktor
İshaq Avetisoviç Atayans
(professor Mixaylovun müavini)**

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mütbələ olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çərşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonu küçə, nömrə 6.

7444

Diş həkimi B. L. Levin

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Dişləri ağrısız çəkir. Kabinədə diş çıxığı laboratoriyası vardır. Qızıl ənglər, qızıl köklər, kauçuk işləri. Qəbul edir səhər saat 9-dan 1-ə dək, axşam saat 4-dən 8-ə dək. Adres: Sisyaynovski, nömrə 7, Qubernskinin küncündə.

7440

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayıdırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.

10218

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə.

Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Elan

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, 1919-ncu sənəsi 28 iyul hökumətinin binagüzarlığı mal aparıb-gətirmək qanununun 6-ncı maddəsinə görə, Salyana hər cür mal aparıb-gətirməyə ixtiyar verilir. Bunun üçün heç bir icazə lazım deyildir.

Nazir: [Ağa] Əminov

Müdür: Makinski

T-227

Elan

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, Bakıda yaşayan şəxslər qeyri yerlərə mal aparmaq üçün icazə almaqdan ötrü Nəzarətə posta vasitəsilə ərizə yazaraq, öz adreslərini göstərməlidirlər. Nəzarət də posta vasitəsilə dəxi onlara cavab verəcəkdir.

Müavini-nazir: Y[usifəli] Əliyev

T-226

Tüfəng

Ovçu kostyumu, bir böyük durbin (binokl), bir puda qədər qırma (saçma), 5 girvənkə barit və sair ovçu ləvazimatı ittifaqən [təsadüfən] satılır.

Nijni Təzəpirski (Poçtovının küncü), nömrə 1. Evin komitə sədrindən, saat 5-7 xəbər almaq olar.

7494

Elan

Milyutinski, Krivoy, Tarqovı, Malakan bağı və Baryatinski küçələrdə bir portfel içində 500 manat pul, kağızlar və Kalinkus adına türkcə-fransızca yazılmış vizitni kartoçkalar itibdir. Tapan şəxsdən acizənə təvəqqe edirəm pulu özü götürüb, kağızları isə min manat mükafat almaq üzrə bu adresə gətirsin: Milyutinski, nömrə 3. Mağaza 23, Kalinkus.

7497

Cümə günü zilhiccə ayının 2-si (avqustun 29-da) saat 9 tamamda “İttihad” məktəbində (Sadovaya, nömrə 19) Bakı və ətrafında yaşayan iranlıların ümumi ictiması [yığıncağı] olacaqdır. Binaənileyh [ona görə], bütün iranlıların vəqti-müəyyəndə gəlmələri rica olunur.

Heyəti-İttifaqi-İraniyyə dər Badi-Kubə

7496

Müvəqqəti müdir:

Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Qismi-rəsmi

səh. 467. “Könüllü təşkilat rəisi: Talıbzadə”: qəzetdə “Talıbzadə” yerinə səhvən “Mütəllibzadə” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 470. “kral Ferdinand”: 1914-1927-ci illərdə hakimiyyətdə olan Rumıniya kralı I Ferdinand nəzərdə tutulur.

“vəliəhd Karol”: 1930-1940-cı illərdə Rumıniya kralı olan II Karol nəzərdə tutulur.

Heyəti-Mürəxxəsəmiş

səh. 472. “25 oktyabr 1917 sənəsi bolşevik inqilabı”: Petroqradda Rusiya Müvəqqəti hökumətinin devrildiyi silahlı üsyan nəzərdə tutulur. Rus (və SSRİ) tarixşünaslığında “Oktyabr inqilabı”, “Böyük Oktyabr sosialist inqilabı” kimi adlandırılan bu üsyan köhnə təvqimlə 25 oktyabrda, yeni təvqimlə 7 noyabrda baş vermişdi.

səh. 473. “kürü”: qəzetdə təhrif edilmiş, “kürs” kimi getmişdir.

Nəzarətlərdə

səh. 473. “Novo Vasilyevka və Nikolayevka köyləri”: indiki Kürkənd (Meftçala rayonu) və Qara Nuru (Saatlı rayonu) kəndləri nəzərdə tutulur.

İrəvan quberniyasında “müsəlmanistan”

səh. 479. “M. B.”: bu imza Mirabbas Mirbağırzadəyə məxsusdur.

Bakı xəbərləri

səh. 481. “Petrovsk”: Dağıstanda, indiki Mahaçqala şəhərinin köhnə adı.

“Tazəşəhər”: Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) şəhərinin bəzi mənbələrdəki adı.

“Qızıl-Arvad”: Türkmənistanda şəhər; indiki Sərdar şəhəri.

“Qara-Qala”: Türkmənistanın cənub-qərbində, indiki Məxtumqulu şəhəri.

səh. 483. “Əbülhəsən Anaplı”: qəzetdə “Əbdülhəsən Anaplı” kimi getmişdir.

“İttifaq məscidi”: Bakıda, indiki Əjdər bəy məscidi nəzərdə tutulur.

səh. 484. “Hacı Baba təkyəsi”: “təkyə” müsəlmanların yığışaraq namaz qıldıkları, mərsiyə oxuduqları və digər dini ayinlər həyata keçirdikləri yerə deyilirdi.

“Müsavət”da

səh. 485. “Sayad Xızı”: indiki Xızı rayonunun Sayadlı kəndi.

“bu məzmununda bir ərzi-hal verilmişdir”: ərizənin dili qüsurludur; bəzi cümlələri düzəlttik.

“1337-ci ildə şənval ayının 29-da”: burada tarix hicri təvqimlə verilmişdir; miladi təvqimlə 28 iyul 1919-cu ilə uyğundur.

Azərbaycanda

səh. 486. “Böyük Bazar”: Lənkəran şəhərinin məhəlləsi.

“bir-birləri ilə müsafihələşərək”: qəzetdə “bir-birləri ilə müsafələşərək” getmişdir.

“fərsudə”: əslində “köhnəlmiş, yıpranmış” mənasına gələn bu söz burada güman ki, “asudə” ilə həmqafiyə olmasının da təsiri ilə, “keçmişdəki” (Muğan diktatoriyasından əvvəlki) mənasında işlənmişdir.

İdarədən cavablar

səh. 486. “Conqutay hadisəsi...”: Conqutay (yaxud Cenqutay) Dağıstanın indiki Buynaksk rayonunda yerləşən kənd.